

## Les pinces

(ALDC, VIII, 1886. Les pinces)

La *pinça* (usat generalment en pl., *pinces*) és un ‘instrument format per dues peces a manera de mandíbules que poden estrènyer-se per l’acció de la mà, que serveix per a agafar coses petites’. El mot és un manlleu al fr. *pinces*, que té per base un radical expressiu \*PINTS, entorn de ‘agafada brusca i ràpida’, que hauria originat el verb \*PINCTIARE (alteració de \*PUNCTIARE ‘picar’, der. de PUNCTUM) ‘prendre amb violència alguna cosa amb els dits’ (s. XII), passat a *pinçer* amb el deverbial *pinçe* (i var. *pinche*) ‘petites tenalles’ (s. XIV) (DHLF); Coromines, però, parteix d’una base expressiva PITSIK-/PITSK-, que també seria el punt de partida de l’it. *pizzicare*, cast. *pizcar* (DECat). Són mots congèneres, hereus del fr., el cast. *pinzas*, l’it. *pinze*, port. *pinça*, gall. *pinza*. En cat. ja està documentat al s. XV; en autors valencians, des de Sanelo (1802), i *pinsar* ‘picar’, des de C. Ros (1739). Apareix sovint en pl. a causa dels dos braços de l’estri. Var.: *pin[z]a/pin[z]es* (var. dim. *pin[z]etes* 147), amb una [z] estranya, que podria estar en relació amb el caràcter expressiu del mot (veg. les var. *pilses* 23, *princes* 77 i *pintxes* 124), sonoritat que trobem també en var. de l’ornitònim *pinsà*, és a dir, *pinzà*, *pilzà*, en una àrea justament semblant (PALDC, VII, mapa 969), però que sembla més

aviat una sonorització de la [s] en el grup [ns] i [ls] (*can[z]ella*, *can[z]ell* ‘cancell’, *cal[z]ina* ‘calcina’); *pin[θ]a* 100/*pin[θ]es* 93, 132, 134, 138, 139, amb interdental; *pinçeta* 178/*pinçetes* 164, en forma dim. pel fet de ser més petites que les tenalles i servir per a agafar coses de poca dimensió; *espinces* (var. *espin[θ]a* 108), originat per la freqüència dels contextos *unes pinces*, *ses pinces*, que provoquen l’aglutinació d’un segment de l’article (semblantment a *estovalles*, *estisores*, *esteulades*).

*Gafes* 183 és un deverbial de l’ant. i dial. *gafar* ‘agafar’, d’origen incert, potser preromà; és d’ús freqüent aplicat a les ‘pinces d’estendre roba’ (veg. PALDC, II, mapa 255). A notar el mot en relació *aliquetes* 7, 30, pres del cast. *alicates*, d’origen àr., segons el DECat, que Corriente posa en dubte, amb palatalització de *a* potser per haver interpretat el mot com a diminutiu en comparació amb les tenalles.

El tipus *pinces* és general a tot el cat., amb una sonorització de la [s] postconsonàntica, que s’estén pel tort. i val. sept., semblantment a la var. *pinzà*; la var. *espinces* és pròpia del mall. i men.

*Pinça* és el mot normatiu des del DOrt, 1917.

